

– обґрунтування впливу таких якісних чинників, як рівень освіти та реальна заробітна плата, яка впливатиме на зростання продуктивності праці в прогнозованому періоді.

Це надало можливість побудувати схему поетапної розробки прогнозу сукупної продуктивності праці з включенням автонормного прогнозу та багатofакторної регресії, що дозволяє суттєво поглибити обґрунтування прогнозних чинників впливу на цей показник в середньостроковій перспективі.

Література

1. Антохонова І.В. Методи прогнозування соціально-економічних процесів: Учебное пособие / Антохонова І.В. – Улан-Удэ: Изд-во ВСГТУ, 2004. – 212 с.
2. Френкель А.А. Прогнозирование производительности труда. – 2-е изд. Доп. и перераб. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2007. – 221 с.

3. Новикова Н.В. Прогнозирование национальной экономики: Учебно-методическое пособие / Н.В. Новикова, О.Г. Поздеева. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2007. – 193 с.

4. Удосконалення методичних рекомендацій з прогнозування на середньостроковий період на засадах концепції багатofакторної продуктивності (капітал, праця, енергія, матеріали і послуги). Звіт про науково-дослідну роботу. (№06–10). 2010.

5. Седаков И.А. Общие методологические подходы к моделированию и прогнозированию социально-экономического развития региона / И.А. Седаков // Пробл. прогнозирования. – 2008. – №4. – С. 151–155.

6. Лисичкин В.А. Теория и практика прогнозистики (Методологические аспекты) / В.А. Лисичкин. – М.: Наука, 1972. – 224 с.

7. Удосконалення методичних рекомендацій з прогнозування на середньостроковий період на засадах концепції багатofакторної продуктивності (капітал, праця, енергія, матеріали і послуги). Звіт про науково-дослідну роботу. (№06–10), 2010.

О.Ю. ГУСАК,

к.е.н., доцент, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Податкові реформи в країнах Європейського Союзу як інструмент антикризової політики

У статті розкрито основні особливості реформування систем оподаткування держав – членів Європейського Союзу під впливом економічної і фінансової кризи з метою визначення спільних закономірностей розвитку європейського податкового простору.

В статье раскрыты основные особенности реформирования систем налогообложения государств – членов Европейского союза под влиянием экономического и финансового кризиса с целью определения общих закономерностей развития европейского налогового пространства.

The article is devoted to main features of European Union Member States' tax reforms resulting from economic and financial crisis aiming to define European tax area common development principles.

Постановка проблеми. Фінансова та економічна криза створила серйозні завдання для державних фінансів багатьох країн – членів Європейського Союзу. Податкові надходження, розмір яких неспинно збільшувався протягом років економічного зростання за рахунок збільшення вартості активів та рівня життя, різко скоротилися внаслідок властивих податковій системі автоматичних стабілізаторів, падіння доходів від вартості активів та окремих заходів, спрямованих на підтримку внутрішнього сукупного попиту. Держави ЄС нерівномірно постраждали від кризи в залежності від структури національної економіки та ступеню її збалансова-

ності. До того ж вони мали різні фіскальні можливості для активних дій на початку кризи: одні мали міцні бюджетні позиції та відсутність макроекономічних диспропорцій, тоді як інші виявилися більш вразливими через високий бюджетний дефіцит та/або виражену макроекономічну нерівновагу. Ці передумови спричинили відмінності у антикризовій політиці європейських держав, віддзеркалюючи розвиток макроекономічних та фіскальних умов, втім зберігаючи спільні тенденції податкових перетворень.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Ефективність антикризових податкових реформ активно досліджується європейською науковою спільнотою, наднаціональними установами і міжнародними організаціями, такими як Організація з економічного співробітництва та розвитку, Європейська комісія та її Генеральний директорат з оподаткування та митного союзу, активно обговорюється на щорічному Податковому Форумі в Брюсселі. Праці європейських науковців та представників міжнародних установ спрямовані на визначення тих сфер оподаткування, де податкова координація може бути ефективною [1], вивчення зв'язку між оподаткуванням та економічним зростанням, що особливо актуально у посткризовий період [2], сприяння виявленню та обміну найкращою практикою між державами ЄС у сфері реформування податків [3].

Зважаючи на пріоритетність співробітництва з Європейським Союзом для України, системи оподаткування держав ЄС

та особливості їхнього функціонування є предметом дослідження багатьох представників вітчизняної наукової думки, зокрема щодо питань порівняння податкових систем держав ЄС та України (праці О. Поважного, В. Шевчука), проблеми податкової гармонізації в єдиній Європі (дослідження В. Федосова, Є. Хорошаєва), вивчення тенденцій розвитку європейських систем оподаткування (роботи О. Музиченко, І. Педь) або досвіду реформування систем оподаткування окремими європейськими державами (наукові статті О. Маслюківської, О. Молдована). Між тим ці дослідження недостатньо охоплюють аналіз досвіду податкових реформ як інструментів боротьби з економічною та фінансовою кризою, їх економічних наслідків для європейських економік.

Метою статті є визначення основних параметрів податкових реформ у країнах Європейського Союзу як засобів антикризової політики європейських урядів.

Виклад основного матеріалу. За оцінками деяких європейських експертів, економічна рецесія, викликана світовою економічною кризою, була найглибшою з часів Великої депресії. Зростання ВВП Європейського Союзу уповільнилося лише протягом 2008 року з 2,9 до 0,8%, а 2009 року зареєстрований спад у близько 4% [4]. Податкова політика відіграла значну роль у протистоянні європейських економік кризовим явищам. Держави спільноти застосували різні інструменти боротьби з кризою, які здебільшого відображали розвиток національних економічних та фінансових умов. Дії країн-учасниць ЄС відрізнялися за ступенем довіри до автоматичних стабілізаторів та за кількістю й спектром індивідуальних податкових заходів. Проте загалом європейські уряди обрали активну позицію: починаючи з кінця 2008 року майже кожна держава вдалася до близько десятка важливих податкових кроків, причому держави, що більше постраждали від кризи, застосували більш широкий інструментарій.

Дослідження національних податкових систем країн ЄС в частині змісту та спрямування антикризових податкових заходів дозволяє визначити низку спільних особливостей реформування національних європейських систем оподаткування в умовах економічної кризи, серед яких на передній план виходять такі:

- домінування принципу податкової справедливості як основи для проведення податкових реформ;
- запровадження податкових знижок для зменшення оподаткування робочої сили;
- зменшення податкових ставок як основний крок реформування корпоративних податків;
- збереження загального тренду до зростання податків на споживання при зниженні його темпів;
- боротьба з бюджетним дефіцитом як один з пріоритетів податкових реформ в ЄС;
- різноспрямованість податкових заходів у часі в межах одного податку;
- галузевий підхід податкових перетворень.

Принцип соціальної справедливості в оподаткуванні став домінуючою основою для проведення податкових реформ. Окрім заходів з підвищення сукупного попиту, популярними також стали цільові заходи, спрямовані на підтримання рівня наявного доходу споживачів (доходу після сплати податків). Інструментами для підтримки купівельної спроможності верств населення з низьким рівнем доходу стали одночасне зменшення ставок оподаткування для нижчих податкових розрядів та підвищення податкових знижок (Франція, Фінляндія). В деяких випадках на виконання розподільчої функції оподаткування та з метою рівномірного фіскального навантаження ці заходи супроводжувалися зростанням ставок оподаткування для заможних громадян (Греція, Ірландія та Велика Британія), а разом й ширшим застосуванням прогресивних податкових ставок. Було запроваджено спеціальні збори, що стягуються з певних специфічних видів доходу, як, наприклад, бонусних виплат від банків або інших фінансових установ (у Франції, Греції, Великій Британії). Окремі податкові юрисдикції, де податкове навантаження на громадян завжди було відносно більшим (Фінляндія, Австрія, Данія), застосували загальне зниження всіх ставок персонального оподаткування, проте деякі уряди, маючи вкрай обмежені можливості для фіскальних змін, вимушені були після тимчасового зниження повернути ставки на попередній рівень (Латвія).

Ці податкові кроки формують тенденцію до намагання певних держав захистити витрати на їжу та предмети першої необхідності від податкових зростань. Така пряма підтримка низькооплачуваних робітників та інших соціальних прошарків, які більше постраждали від кризи, є важливою як з причин дотримання податкової справедливості, так і для економічного впливу на приватне споживання – в світлі переміщення в переважній більшості держав ЄС тягаря на непряме оподаткування.

Як головний крок зменшення рівня оподаткування робочої сили застосовувалися податкові знижки. Розвиток оподаткування робочої сили віддзеркалив загальноєвропейську стратегію щодо зменшення податкового тиску з метою заохочення пропозиції робочої сили та стимулювання попиту на неї, збільшення рівня зайнятості. Така політика набула особливого змісту під час рецесії, бо допомагає протистояти впливу негативних змін товарного ринку на розвиток ринку праці. Отже, у сфері персонального оподаткування одним із найбільш розповсюджених кроків стала пряма підтримка споживання домогосподарств шляхом зменшення рівня персонального оподаткування – частіше через збільшення податкових знижок ніж скорочення податкових ставок, вочевидь через більш цільовий вплив перших на зростання приватного споживання, особливо серед осіб з нижчим рівнем доходу. У Франції зниження персонального податку для осіб з низьким рівнем доходу спричинило зниження 2009 року податкового тиску на ці групи платників податків майже на 2/3. У Фінляндії було зменшено ставки оподаткування за чотирма податковими розрядами державного персо-

нального податку та збільшено розмір податкової знижки за муніципальним податком.

Натомість у деяких випадках ставки персональних податків зросли, і переважно для осіб з високим доходом – у Великій Британії запроваджено новий податковий розряд для оподаткування доходів фізичних осіб за ставкою 50% для щорічного доходу більше 150 тис. фунтів стерлінгів, а також обмежено застосування індивідуальної податкової знижки для одержувачів щорічного доходу більш 100 тис. ф. ст. [3, с. 43]. У Греції відбулося збільшення кількості податкових розрядів з 4 до 9, причому максимальна ставка оподаткування також зросла з 40 до 45% [3, с. 40].

Щодо змін у соціальному страхуванні, то, незважаючи на загальні намагання підтримати або підвищити рівень зайнятості робітників, заходи щодо систем соціального страхування були малочисельними, причому більшість з них стосувалася підвищення соціальних відрахувань (наприклад, Чехія розширила максимальну базу оподаткування для стягнення соціальних відрахувань з 48 до 72 мінімальних заробітних плат). Однак вплив цих кроків на вартість робочої сили залишається нечітким, бо кілька держав підвищили податкові знижки або вдалися до інших заходів для зниження податкового тягаря для низькооплачуваних працівників.

Основу реформ корпоративних податків склало інтенсивне зменшення ставок оподаткування. Паралельно зі змінами в оподаткуванні робочої сили деякі країни Євросоюзу також зменшили ставки корпоративних податків (Чехія, Греція, Люксембург, Швеція), втім такі кроки можна скоріше розцінювати як прояв загальноєвропейської тенденції до зменшення податкового тиску на мобільні об'єкти оподаткування (переважно капітал) під впливом податкової конкуренції в Європі. Тож, хоча ці зміни застосовувалися в контексті саме антикризового реформування, вони не завжди пов'язані з економічними циклами, не маючи негайного ефекту під час рецесії – такий вибір скоріше вказує на політичні намагання продемонструвати інвестиційну привабливість країни у довгостроковій перспективі.

Натомість реформи у напрямі скорочення корпоративної податкової бази та запровадження спеціальних податкових режимів чітко спрямовані на підтримку сукупного попиту: багато держав – учасниць ЄС намагалося підтримати бізнесові інвестиції шляхом більш лояльних правил амортизації або інвестиційних податкових кредитів; в окремих випадках ці заходи було спрямовано на малий та середній бізнес (Литва, Велика Британія) або капіталовкладення у НДДКР (Франція). Деякі держави Європи запровадили такі умови на обмежений період часу з метою надання миттєвого поштовху обсягу капіталовкладень.

Збереження загального тренду до зростання податків на споживання при зниженні його темпів. Хоча економічна та фінансова криза частково пригальмувала довготривалу тенденцію росту оподаткування споживання, що превалювала у більшості держав ЄС, однак на фоні зменшення податкового

навантаження на робочу силу та скорочення ставок корпоративних податків, для багатьох європейських урядів завдання збільшити податкові надходження для покриття бюджетних дефіцитів знайшло вирішення саме у зростанні непрямого оподаткування. Податкове навантаження на споживання зросло внаслідок збільшення ставок ПДВ (Греція, Угорщина, Латвія, Литва, Португалія, Іспанія) [5] та акцизів, яке часто супроводжувалося й розширенням податкової бази та обмеженням застосування знижених ставок. Зменшення ставок ПДВ застосовувалося вкрай рідко і, як правило, як тимчасові заходи (Велика Британія) або для окремих галузей національного господарства (Бельгія, Франція). Зміни у стягненні акцизів підтримали тенденцію реформування оподаткування до даної вартості – ставки переважно зросли (Чехія, Данія, Ірландія, Естонія, Греція, Литва, Угорщина), а подекуди й розширився перелік підакцизних товарів (Греція, Фінляндія). Слід визнати, що загалом кроки із збільшення стандартної ставки ПДВ мали набагато більший позитивний бюджетний ефект, ніж розширення податкової бази, а спільно з широковживаним збільшенням акцизів це лише посилило тренд останніх років до зростання податків на споживання.

Одним з пріоритетів податкових реформ стала боротьба з дефіцитом державних бюджетів країн Євросоюзу. Державні фінанси відчутно постраждали на початку кризи переважно через значне зростання державних витрат, викликане комплексними заходами з податкового стимулювання [6], спрямованими на підтримку фінансового сектору та сукупного попиту. За даними Європейської комісії, загальний дефіцит державних бюджетів країн ЄС 2010 року становив 7,5% від ВВП, а 2011 року очікується на рівні 6,9%, що перевищує показник 2007 року на 0,8% [4].

Тож поряд із завданнями з підтримання сукупного попиту та збереження рівня зайнятості населення покриття бюджетних дефіцитів за рахунок збільшення податкових надходжень стало пріоритетною метою антикризових заходів, яка досягалася переважно такими шляхами.

Одним із головним методів наповнення державних бюджетів стало переміщення фіскального тягаря з прямого на непряме оподаткування за рахунок зменшення оподаткування робочої сили й збільшення ставок ПДВ й акцизів, розширення бази оподаткування, що не лише дало максимальний дієвий ефект, а й забезпечило дотримання принципу соціальної справедливості оподаткування.

Деякі держави навіть вдалися до запровадження нових податків та зборів з метою компенсації стимулюючих реформ. Так, Угорщина почала стягувати майновий податок, об'єктом якого є житлова власність, водні транспортні засоби та повітряні судна, а також запровадила податок на автомобілі з підприємств, що почав справлятися з лютого 2009 року. Аналогічний податок з 2010 року стягується і у Латвії. Естонія запровадила додаткові акцизи на вугілля, кокс, природний газ та електроенергію, а Фінляндія – податки на цукор та безалкогольні напої.

Уряди окремих країн вжили заходів з удосконалення податкового адміністрування, боротьби з ухиленням від сплати податків та інші аналогічні кроки, спрямовані на збільшення податкових надходжень. Знов зросла актуальність ширшого розповсюдження прозорості, обміну інформацією та справедливої податкової конкуренції на третій країни, особливо на так звані податкові укріття [7].

Частина податкових юрисдикцій вдалася до пошуку альтернативних джерел фінансування, зокрема від екологічних податків. Такі кроки реалізувалися в межах загальноєвропейських природоохоронних стратегій і знайшли вираження у запровадженні податків на викиди вуглецю (Ірландія), на автомобілі, залежно від їх впливу на довкілля (Греція, Нідерланди, Латвія). Окремі держави шукали додаткових джерел фінансування за рахунок оподаткування майна, зокрема через зменшення податкових знижок з податку на нерухомість (Болгарія) або запровадження схем прогресивного оподаткування замість пропорційного (Греція, Латвія).

Зауважимо, хоча вирішення проблеми бюджетного дефіциту іноді різнилися залежно від податкової юрисдикції, більшість вжитих заходів мали очікуваний бюджетний ефект на рівні до 0,5% ВВП. Однак деякі кроки, здебільшого ті, що торкнулися регулювання податкових ставок, призвели до змін в розмірі 1% ВВП [3, с. 30], а в окремих випадках на-

віть більше. Реформи щодо ПДВ, персональних податків або систем соціального страхування, а також збільшення акцизних ставок часто були більш результативними.

Різноспрямованість податкових заходів у часі в межах одного податку. Глибина та суворість кризи примусила певні європейські уряди запроваджувати податкові зміни з чітко визначеними часовими межами дії з метою стимулювання короткострокового споживання підприємств та домогосподарств. У всіх основних групах податків відбулися як збільшення, так і зменшення протягом останніх двох років, причому часто в одній податковій юрисдикції та навіть в межах одного податку (див. табл.).

Яскравим прикладом є тимчасове зниження ставки ПДВ для підвищення персонального споживання у Великій Британії, де з 01.12.2008 р. стандартну ставку ПДВ було знижено з 17,5 до 15%, з 2010 року [5] ставку було знов збільшено до 17,5%, а з січня 2011 року ставка ще зросла – до 20% [8]. Інші країни ЄС теж застосували тимчасові процедури, зазвичай для стимулювання інвестицій у будівництво або для посилення структурної конкурентоспроможності підприємств. Так, Латвія, знизивши 2009 року ставку оподаткування доходів фізичних осіб з 25 до 23%, з січня 2010 року знов підняла її до 26%, причому включила до бази оподаткування й бізнесовий дохід фізичних осіб, що раніше

Антикризові податкові заходи держав Європейського Союзу (за основними видами податків) [3, с. 28]

Вид податку	Динаміка	Елементи податку	
		Стандартна ставка	Податкова база або спеціальні податкові режими
Податок на прибуток підприємств	збільшення	Литва, Угорщина, Португалія	Бельгія, Болгарія, Ірландія, Греція (2009–13), Італія, Литва (2009–11), Угорщина
	зменшення	Чехія, Греція (2010–14), Угорщина, Люксембург, Словенія, Швеція, Литва	Австрія, Бельгія (2010–11), Німеччина, Іспанія (2009–11), Італія, Кіпр, Литва, Нідерланди, Португалія, Польща, Румунія, Швеція, Словаччина, Велика Британія (2009–11)
Податок з доходів фізичних осіб	збільшення	Греція, Ірландія, Франція, Литва, Португалія, Словенія, Велика Британія	Данія, Естонія, Греція, Іспанія, Ірландія, Угорщина, Литва, Латвія, Португалія
	зменшення	Австрія, Німеччина, Данія, Франція, Фінляндія, Угорщина, Литва, Латвія, Румунія	Австрія, Бельгія, Болгарія, Німеччина, Данія, Фінляндія, Угорщина, Мальта, Ірландія, Італія, Латвія, Люксембург, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Швеція
Соціальні внески	збільшення	Кіпр, Естонія, Фінляндія Угорщина, Португалія, Румунія, Словаччина,	Болгарія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва,
	зменшення	Болгарія, Чехія, Швеція Угорщина, Румунія,	Фінляндія
Податок на додану вартість	збільшення	Чехія, Греція, Іспанія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Фінляндія	Естонія, Литва. Латвія
	зменшення	Ірландія, Фінляндія, Велика Британія (12.2008–09)	Бельгія, Німеччина, Кіпр, Франція, Литва, Мальта, Угорщина, Нідерланди, Румунія, Словенія, Фінляндія
Акцизи	збільшення	Болгарія, Данія, Естонія, Греція, Іспанія, Ірландія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Португалія, Румунія, Словенія, Фінляндія	Данія, Фінляндія, Греція, Латвія
	зменшення	Італія, Литва (2009–11), Польща, Словаччина	Болгарія

оподатковувався за ставкою 15%. В Угорщині розширення бази оподаткування прибутку підприємств супроводжувалося й підвищенням ставки з 16 до 19%. Водночас було скасовано запроваджений 2006 року так званий солідарний податок зі ставкою 4%, тож загальне податкове навантаження на підприємців зменшилося на 1%. Литва спочатку вдалася до збільшення ставки корпоративного податку з 15 до 20% на 2009 рік, проте 2010 року розмір ставки повернувся на докризовий рівень. Така податкова стратегія частково відбиває той факт, що на початкових стадіях кризи більше уваги приділялося підтримці економічної активності, тоді як на більш пізніх етапах – бюджетній консолідації.

Галузевий підхід податкових перетворень. Широке розмаїття дій, спрямованих на стимулювання окремих галузей економіки, застосовували майже всі країни Європейського Союзу. Зокрема, певні держави намагалися зупинити падіння у житловому будівництві, запроваджуючи різні податкові знижки, кілька країн підтримали праце–місткі ресторанный та туристичний бізнес, зокрема шляхом зниження ставки ПДВ (Франція запровадила знижену ставку ПДВ у розмірі 5,5% для послуг ресторанного бізнесу з 01.07.2009 р. [3, с. 41]), інші спрямували податкові заходи на підтримку біржових курсів та зниження податків на спадок (Німеччина).

Наразі європейська економіка виходить з кризи – за даними Євростату, 2010 рік характеризувався зростанням загальноєвропейського ВВП на 1,8% [9]. Четвертий Податковий форум у Брюсселі в березні 2010 року пройшов під гаслом «Податкові політики для посткризового світу», визначивши, що податкові системи не були серед причин економічної кризи, проте мають бути дієвим інструментом її подолання. Поставивши за мету визначення напрямів подальшого руху європейського податкового простору на основі уроків останньої економічної кризи, зокрема потреби фундаментального перегляду значення податкової політики в економічному регулюванні, європейські країни наголосили на необхідності [4]: по–перше, створення податкового середовища для максимально ефективного використання переваг Єдиного ринку; по–друге, спрямування європейських податкових систем на проведення стимулюючої економічне зростання податкової політики; по–третє, поєднання природоохоронних цілей оподаткування із збереженням глобальних конкурентних переваг; і насамкінець, активізації дій з міжнародної податкової координації.

Висновки

Загалом, остання економічна криза створила можливість для переосмислення ролі податкових систем та перегляду цілей оподаткування, враховуючи потенційний вплив на його справедливості. Податкові реформи, що відбулися протягом останніх двох років в об'єднаній Європі, повинні оцінюватись на тлі економічної та фінансової кризи та потреб урядів у забезпеченні адекватних заходів у відповідь. Нерівномірний вплив економічної кризи на європейські держави зу-

мовив викликані внутрішніми параметрами національних економік відмінності у антикризових заходах податкових юрисдикцій, втім сформувавши спільні характеристики податкових реформ, серед яких: а) домінування принципу соціальної справедливості оподаткування – деякі країни вдалися до заходів із захисту верств населення з низьким рівнем доходу, переважно збільшуючи податкові знижки або іноді підвищуючи верхній рівень ставки оподаткування персональних доходів; б) зменшення кількісних елементів податків торкнулися переважно корпоративного та персонального оподаткування, зокрема кілька країн зменшили ставку податку на прибуток підприємств, тоді як збільшення були яскраво вираженими у акцизах та ПДВ; в) багато європейських урядів вдалися до запровадження преференційних податкових режимів, включаючи застосування нижчих ставок оподаткування для певних видів діяльності; г) проблема обмеження бюджетних дефіцитів як правило знайшла вирішення у збільшенні непрямих податків, відміні запроваджених раніше стимулюючих заходів, запровадженні нових податків та зборів з метою компенсації стимулюючих реформ, пошуку альтернативних джерел фінансування, зокрема за рахунок екологічних та майнових податків.

Література

1. Monti Mario. A new strategy for the single market: at the service of Europe's economy and society [Electronic resource] / European Commission. – 2010. – 9 May 2010. – Mode of access: http://ec.europa.eu/internal_market/strategy/docs/monti_report_final_10_05_2010_en.pdf
2. Myles, G. D. Economic Growth and the Role of Taxation – Aggregate Data / Gareth D. Myles / OECD: Economics Department Working Papers. – OECD Publishing. – 2009. – №713 – Mode of access: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/5ksf3jkgcrq5.pdf>
3. Nicodeme G., Prammer D., Wohlbier F. Monitoring tax revenues and tax reforms in EU Member States 2010: Tax policy after the crisis / Nicodeme Gaetan Doris Prammer Florian Wohlbier / European Commission, Taxation and customs union: Working paper. – Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 2010. – 85 pp. – ISBN 978–92–79–16925–0.
4. Semeta A. Opening speech at the Tax Forum 2010 «Tax Policies For A Post–Crisis World» [Electronic resource]: on 1 March 2010 in Brussels / Algirdas Semeta. – Mode of access: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/semeta/headlines/news/2010/03/openingtaxforum.pdf
5. VAT Rates applied in the Member States of the European Union: Situation at 1 January 2011. – European Commission, Taxation and Customs Union. – 2011. – 27 p.
6. Kovacs L. Opening speech at the Tax Forum 2009 «Tax Systems in a Changing World» [Electronic resource]: on 30 March 2009 in Brussels / Laszlo Kovacs. – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/conferences/taxforum2009/opening_kovacs.pdf

7. Verrue R. EU Tax and Customs Policies in 2009 [Electronic resource]: speech delivered at the European Economic and Social Committee (EESC) on 2 February 2009 in Brussels / Robert Verrue. – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/common/about/speeches/2009/speech_eu_tax_and_customs_policies_in_2009_en.pdf

8. VAT Rates applied in the Member States of the European Union: Situation at 1st July 2010. – European Commission, Taxation and Customs Union. – 2011. – 27 p.

9. Real GDP growth rate: growth rate of GDP volume – percentage change on previous year. – Eurostat website [Electronic resource]. – Mode of access: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&ocode=tsieb020>

10. Activities Of The European Union (EU) In The Tax Field in 2009 / European Commission, Taxation and Customs Union DG. – 2010. – 30 p.

11. Kovacs L. Closing speech at the Tax Forum 2009 «Tax Systems in a Changing World» [Electronic resource]: on 31 March 2009 in Brussels / Laszlo Kovacs. – Mode of access: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/conferences/taxforum2009/closing_kovacs.pdf

12. Koopman G. J., Kermode P., Kastrop Ch. Monitoring revenue trends and tax reforms in Member States – Joint EC–EPC 2008 Report / Gert Jan Koopman, Philip Kermode, Christian Kastrop // European Economy. – 2009. – 4 April 2009. – Brussels. – 77pp. – ISBN 978–92–79–11365–9.

М.Д. БІЛИК,
д.е.н., професор,
А.І. ГРИГА,

студентка, Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Погашення податкового боргу платників податків за новим Податковим кодексом

У статті розкрито зміни, які були прийняті Податковим кодексом України, проведено порівняння із Законом України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», виявлені недоліки та запропоновано напрями удосконалення діючого законодавства в цій області.

В статье раскрыты изменения, принятые Налоговым кодексом Украины, проведено сравнение с Законом Украины «О порядке погашения обязательств налогоплательщиков перед бюджетами и государственными целевыми фондами», выявлены недостатки и предложены направления совершенствования действующего законодательства в этой области.

The article deals with changes that were approved by the Tax Code of Ukraine, the comparison with the law of Ukraine «On the liabilities of taxpayers to budgets and state trust funds», identified deficiencies and directions of improvement of legislation in this area.

Постановка проблеми. Прийнятий Податковий кодекс нині є причиною багатьох протистоянь влади і населення країни. Цивілізована ринкова економіка потребує збалансованої податкової політики держави та досконалої системи оподаткування. Характерними для України є непоодинокі випадки ухилення платниками податків від їх сплати. Такий стан виконання податкових зобов'язань змушує державу постійно удосконалювати механізм контролю за нарахуванням та сплатою податків, застосовуючи жорсткіші заходи щодо погашення податкової заборгованості. Цим зумовлено прийняття Податкового кодексу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання податкового боргу недостатньо досліджуються і розкриваються у науковій літературі. Серед небагатьох ґрунтовних праць, де досить широко відображені питання цієї проблеми, слід виокремити роботи В.Б. Авер'янова, В.Альошина, Г.В. Бех, В.Т. Білоус, А.І. Берлач, І.П. Голосніченко, В. Журавський, С.В. Ківалов, А.Т. Ковальчук, М.П. Кучерявенко, В.А. Онищенко, Л.А. Савченко, В.М. Попович, О.М. Тимченко, В. Тарасенко, О.Г. Фролова, А.М. Шульги. Загальна проблематика оподаткування та податкового боргу широко досліджувалася відомими вітчизняними вченими, такими як Ю.Б. Іванов, І.О. Луніна, А.М. Соколовська, В.М. Федосов та інші. Однак нині виникає потреба в порівнянні механізму стягнення податкового боргу за прийнятим Податковим кодексом України з попереднім законодавством.

Метою статті є оцінка механізму стягнення податкового боргу за прийнятим Податковим кодексом, порівняння з раніше діючим податковим законодавством та розроблення пропозицій по удосконаленню.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з поставленою метою з'ясуємо сутнісні ознаки податкового боргу, проведемо аналіз, а на цій основі оцінимо нововведення.

Слід підкреслити, що Податковим кодексом України уточнено визначення поняття податкового боргу. Податковий борг – сума грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), самостійно узгодженого платником податків або узгодженого в порядку оскарження, але не сплаченого у встановлений кодексом строк, а також пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання [1].